SLAVIA ORIENTALIS TOM LXXIII, NR 1, ROK 2024
DOI: 10.24425/slo.2024.150666

Мар'яна Гдакович (Mariana Hdakovych)
Львів, Львівський державний університет внутрішніх справ

ЕТНОНІМИ В ПОЕМІ ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО *ЕНЕЇДА*

Ethnonyms in Ivan Kotlyarevsky's Poem *Aeneid*

ABSTRACT: The semantics and functioning of ethnonyms in the poem *Aeneid* by Ivan Kotlyarevsky are covered in the article. It has been established that the text of the poem contains 44 ethnonym names referring to two time-spaces – the ancient (15 ethnonyms) and the early modern time of writing the Aeneid (29 ethnonyms). Ethnonyms are a reflection of inter-ethnic contacts, represent the linguistic picture of the world at the end of the turn of the 19th century. The text contains neutral and expressive ethnonyms, as well as ethnophaulisms. The ethnonyms of the *Aeneid* implicate the ethno-cultural specificity of peoples and at the same time are the historical and cultural realities of their time. The text contains the names of household items of ethnonymic origin. Literary ethnonyms record the connotative stereotyped images of peoples, in particular, the nearest neighbours of the Ukrainians. Against the background of other peoples, the self-identification of one's own people can be clearly traced, which the author designates with auto-ethnonyms – Cossacks, Our people, Baptized people. Literary ethnonyms reveal the linguistic identity of the author of the *Aeneid* as an educated Ukrainian who identified himself with the Cossack people.

KEYWORDS: literary ethnonym, lexeme, connotation, identity, Ivan Kotlyarevsky

Не можна, далебі, злічити,
Які народи тут плелись,
І на папір сей положити,
Як, з ким, коли, відкіль взялись.
Іван Котляревський, *Енеїда*

Етнонім – назва етнічної групи людей: племені, племінного союзу, народності, нації. Етноніми як найменування особливого типу (погоджуємося з визначенням етнонімів як мовних одиниць, що перебувають на межі між онімною та апелятивною лексикою[1]) вже давно перебувають у сфері інтересів ономастики,

[1] О. Сколоздра-Шепітко, *Літературно-художня етнонімія малої прози Івана Франка*, «Наукові записки ТНПУ. Серія: Мовознавство» 2014, вип. II (24), с. 249.

Copyright © 2024. Мар'яна Гдакович. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non Commercial-NoDerivatives 4.0 International license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/ 4.0/), which permits use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the article is properly cited, the use is non-commercial, and no modifications or adaptations are made

лексикології, етнолінгвістики, історії, культурологічних студій. Однак є обмаль досліджень, об'єктом яких є літературні етноніми, оскільки літературна ономастика відзначена посиленим інтересом до вивчення антропонімії та топонімії художніх творів. Метою цієї статті є встановлення семантичного та функційного навантаження етнонімічних назв у поемі Івана Котляревського *Енеїда*, які досі не були об'єктом дослідження, хоч є чимало праць, присвячених аналізові тих чи інших аспектів лексики твору (мову *Енеїди* вивчали Іван Франко, Микола Сумцов, Богдан Лепкий, Юрій Шевельов, Олексій Ставицький, Світлана Єрмоленко, Зоя Валюх, Євген Нахлік та багато ін.).

Антропоцентризм сучасної лінгвістики визначається перенесенням дослідницьких інтересів об'єкта пізнання на суб'єкт – людину, яка говорить. Указаний принцип поєднується з дослідженнями зв'язку людини і мови, мови й комунікації, мови і культури тощо, актуалізує вивчення мови крізь призму людиновимірності культури. Етноніми відображають унікальне сприйняття народом дійсності, світу й себе в ньому. Літературні етноніми так само концентрують у собі національно-культурну інформацію про соціум сучасної авторові доби, й водночас розкривають мовну особистість самого автора. Котляревський у своїй поемі на основі античного міфу конструює український національний міф, в якому визначається власна ідентичність через порівняння себе із Іншими (народами), а відтак – самі етноніми є частиною рецепції світу й умовою тожсамості.

У роботі застосовано описовий, етимологічний, порівняльно-історичний методи. Лінгваімагологічний підхід дав змогу аналізувати стереотипний образ Інших / Чужих, що сформувалися в конкретному національно-історичному середовищі. Лінгвокультурологічний підхід дав можливість студіювання етнонімів як носіїв етнокультурної інформації.

«Не можна, далебі, злічити, які народи тут плелись»: Інші / Чужі в поемі

Насамперед з'ясуймо, чи є в тексті вказівки, як автор установлював поняття етносу, яке він окреслював словами: **народ, люд, плем'я, рід**. Можна відстежити, що Котляревський ідентифікує народи за мовним критерієм, який є визначальним: «Тут люд був разних **язиків**; також: «Люди тут **бормочуть**, / **Язиком** дивним нам сокочуть, / І ми їх **мови** не втнемо». Із розгортанням тексту Котляревський вербалізовує своє (вочевидь і тогочасне) розуміння поняття народу: «Но тілько щоб латинське **плем'я** / Удержало на вічне врем'я / **Імення, мову, віру, вид**». Як засвідчує цитата, автор уводив назву етносу (*імення*) як необхідний складник буття народу (разом з мовою, вірою та антропологічними ознаками) й відповідно – як підставу для вичленовування народу з ряду інших. Відтак етнонім є чинником формування етнічної самосвідомості й водночас основним елементом етнічної репрезентації. Як слушно зауважив Євген Нако-

нечний: «Як це не парадоксально, але без етноніма народ існувати не може, власне кажучи, без етноніма його просто нема, як нема людини без імені»[2].

Етноніми в *Енеді* належать до двох історичних пластів / часопросторів: етнонімічні назви народів з доби античності, які діяли в час Троянської війни, та назви сучасних авторові народів.

Етнонімічні назви стародавніх народів: **троянці, латини (латинці), рутульці, аврунці, аргавці, аркадяни (аркадці), калесці, лабики, лидійський (народ), сакранці, сидицяне, ситикуляне, сіканці, фригійці (народ фригійський), тирренський** – функціонують лише як засоби творення історичного античного хронотопу і не виявляють семантичного, конотативного чи аксіологічного потенціалу, на противагу до назв новочасних народів.

Із античних етноназв семантично-словотвірний деривaційний та експресивний потенціал демонструє етнонім **троянці**, який, як назва головних героїв поеми, найчастотніше вживається. Функціонує архаїчна форма множини **трояне** («**Трояне** вилазку зробивши»), звертання («Що скаже світ про нас, **трояне**?»), етнонімічний фемінітив **троянка** («Поки троянці оглядiлись, / Що добре їх **троянки** грiлись»), прикметники **троянський**, *-а, -і*, зокрема у складі синонімічних етнонімічних назв **троянський народ** («Но у **троянського народу** за шаг алтина не проси»), **люди троянські** («**люди** всі твої **троянські**») та **троянська громада** («Один з **троянської громади**»). Котляревський утворив авторські неологізми – етнонімічні форми: збірну назву народу **троянство** («**Троянство**, знаєш, все голодне»); експресивну форму **трояк** («Плазуйте перед сим **трояком**»); псевдолатинізм в макаронічній мові **троянорум** («славний **троянорум** князь»). Контекстуальним синонімом виступає авторський номен **енеївці**, утворений від антропоніма Еней, ватажка троянців: «З **енеївцями** перервати».

Розмаїта вервиця новочасних народів зображена в описі острова чарівниці Цирцеї. У п'яти строфах IV частини поеми Котляревський подає номінування 17 народів (включно з українцями) й кожний з них маркує образом певної тварини. В індивідуалізованих портретах європейських народів поет, за визначенням Валерія Шевчука: «...в гротесковий спосіб змальовує народи Європи, створюючи універсальну картину світу, вписуючи в це коло українців»[3].

Культурологічна й конотативна семантика етнонімів закріплена алегоричними зооморфними образами (такий спосіб мислення був цілком барроковий[4]): лях - баран, москаль – коза з бородою, прус – лис (хвостом виляє), цесарець – журавель, італіянець – мавпа (обезяна), француз – собака, цесарець – журавель, швейцарець – черв'як, голландець – жаба (квакають в багні), чухонець – муравей, жид – свиня, гишпанець – індик, португалець – кріт, шведин – вовк, датчанин – кінь (добре жеребцює), турчин – ведмідь. Українець зобра-

[2] Є. Наконечний, *Украдене ім'я: Чому русини стали українцями*, Львів 2001, с. 11.

[3] В. Шевчук, *Муза Роксоланська*, т. 2: *Розвинене бароко. Пізнє бароко*, Київ 2005, с. 661.

[4] В. Шевчук, *Муза Роксоланська*…, с. 661.

жений волом, запряженим у плузі: «По нашому хохлацьку строю / Не будеш цапом, ні козою, / А вже запевне що волом».

Більшість алегорій прочитується через асоціативні ланцюжки, зрозуміла кореляція між етносом й зооморфним образом (чимало пояснень дає Олексій Ставицький у *Коментарі*[5]) на основі зовнішньої портретної риси (росіяни носять бороду, а тому схожі на козу чи цапа; також ремінісценція до слова «кацап»), культурологічних знань («італієць – маляр, / Ісквапнійший на всякі штуки, / Співак, танцюра на всі руки / Уміє і чижів ловить; / Сей переряжен в обезяну»), географічних особливостей ландшафту проживання (голландці мешкають «на болотах»).

Порівняння українців з волом має алегоричний смисл, соціальний і національний, як зауважив Євген Нахлік: «Українців уподібнено до волів як народ, уярмлений не лише соціально (закріпачений), а й національно (позбавлений власної державности)»[6].

Окремі тваринні образи Котляревський супроводжує розлогою характеристикою, як, наприклад, в описі згаданих вище італійців чи французів: «**Французи** ж, давнії сіпаки, / Головорізи-різники, / Сі перевернуті в собаки». Етнообрази в цьому епізоді, окрім стереотипних народних уявлень, розкривають також індивідуальне ставлення автора та зумовлені суспільно-політичними обставинами. Так, четверта частина *Енеїди* була дописана й надрукована у 1809 році – у час переможних завоювань армії Наполеона й напередодні російсько-французької війни, тому французи описані як агресивні нападники.

Чимало народів у цьому епізоді лише атрибутовані словом – назвою тварини й апелюють до екстралінгвістичних фонових знань, відтак окремі тваринні образи залишаються нині невідчитаними, семантично закритими:

> Повзуть **швейцарці** черв'яками, / **Голландці** квакають в багні, / **Чухонці** лазять мурав'ями, / Пізнаєш **жида** там в свині. / Індиком ходить там **гишпанець**, / Кротом же лазить **португалець**, / Звіркує **шведин** вовком там, / **Датчанин** добре жеребцює, / Ведмедем **турчин** там танцює.

Зрозумілою є атрибуція голландців (географічне положення), євреїв (особливості релігії), шведів як агресивних вовків (відсилання до історико-політичних обставин).

Етнонім **шведин** у сучасній українській мові кваліфікують як архаїчний, сучасна норма – швед. Російсько-шведські війни початку XVIII ст., і зокрема Полтавська битва (в якій шведи й українці зазнали поразки), неодноразово згадуються в тексті; етнонім **шведи** і похідні від нього слугують для позначення часопростору: «Під земляні Полтавські вали, / Де **шведи** голови поклали»; є в тексті словосполучення з прикметниковим дериватом: «І стать на **Швед-**

---

[5] І. Котляревський, *Енеїда*, коментар уклав О.Ф. Ставицький, Київ 1989.

[6] Є. Нахлік, *Ситуативні алегорії в «Енеїді» Котляревського*, [в:] https://zbruc.eu/node/92127 (01.03.2024).

ською могилу». Вказані історичні події позначені номеном із семантикою збірності **шведчина**: «При **шведчині** я дівовала»; «Полтавську славили **шведчину»**.

Згаданий у строфі етнонім **турчин** – застарілий, тепер турок; від лексеми **турчин** походить українське поширене прізвище Турчин. Також застарілою є етнонімна форма **гишпанець** – тепер іспанець, від Гишпанія, ж. – Испанія (БГр., 1, 284)[7], яку вживали в XVII – XVIII ст. як запозичене слово з польської мови hiszpanski, яке у свою чергу похідне від латинського Hiszpania.

Застарілий етнонім **чухонець** (**чухна**) функціонував у Російській імперії в документах як назва балтійсько-фінських народів, однак не було врегульовано щодо саме яких народів; росіяни також називали зневажливо **чухонцями** естонців і фінів, які мешкали в околицях Петербурга[8]. Треба брати до уваги, що Котляревський як успішний службовець Російської імперії частково перейняв і в цьому епізоді відтворив російський соціолінгвістичний дискурс й імперський колоніальний, часто інвективний, наратив щодо інших народів.

Нашим припущенням, що підставою ототожнення данців з кіньми є те, що Данія відома своєю традицією конярства, а в XVIII ст. Фредеріксборзький кінь був однією з найвідоміших кінних порід. Частина алегоричних образів залишається герметичною: не вдалося встановити асоціативно-образний зв'язок португалець-кріт, чухонці-мурав'ї, швейцарці-черв'яки, турок-ведмідь, – що, власне, й пояснюється різними культурними реаліями нашого часу й часу написання поеми, відтак іншою мовною картиною світу. Випадковий вибір автором зооморфного етнообразу виключаємо, оскільки відома уважність Котляревського до деталей і його точність у їх вербалізації, дослідники також зауважували, що конкретна лексика – сильна сторона автора[9]. Закодованість образної символіки щодо окремих народів також свідчить про оказіональну авторську, а не узусну конотацію.

У переліку етнонімічних назв є історичні номени: **цесарці**, **пруси** – політоніми, які вказують не на етнічне походження, а радше на громадянство, приналежність до певної держави. Цесарець (утворене від сл. «цісар» – імператор; псл. cěsarъ, яке зводиться до нар.-лат. Caesárius «цісарський» (ЕСУМ, 6, 260)[10] – мешканець Австрійської імперії; Цісарія, ж. –Австрія; Цісарець – Австріецъ (БГр., 4, 434). Прус – мешканець Прусії; Пруссакъ – житель Пруссія (БГр., 3, 493). Ці політоніми-екзоніми, утворені від назв держав, вийшли з ужитку із зникненням цих держав.

Широка палітра етнонімічних назв у поемі не вичерпується цією великою картиною параду народів у Цирцеї; погляньмо, які ще народи й через які етноніми уприявнені в тексті.

---

[7] *Словарь української мови: в 4-х томах*, ред. Б. Грінченка, Київ 1907-1909; тут і далі в тексті – БГр. Перша цифра позначає том, друга – сторінку.

[8] Словом *чухонець* послуговувалися російські письменники XIX ст., зокрема О. Пушкін в поемі *Медный всадник*: *Приют убогого чухонца.*

[9] Ю. Шевельов, *Традиції і новаторство в лексиці і стилістиці І.П. Котляревського*, [в:] Ю. Шевельов, *Доеміграційне (Публікації 1929-1944 рр.)*, Харків 2020, с. 330.

[10] *Етимологічний словник української мови: в 7 т.*, Київ 1982-2012; тут і далі в тексті – ЕСУМ. Перша цифра позначає том, друга – сторінку.

Полісемантичне й поліфункційне навантаження має етнонім **греки**. Передусім відзначимо, що це єдиний етнонім, який стосується обидвох історичних рівнів – давнього (античний народ, який воював з Троєю і переміг троянців: «Но **греки**, як спаливши Трою»; «Дали нам **греки** прочухана») й сучасного авторові. На українських землях ще з XV ст. після завоювання Греції турками виникло чимало колоній греків-емігрантів. Присутність цього народу в українському соціумі через елементи грецької культури знайшло відображення в густативі: «Що ваші **грецькі** ковбаси!»

Поруч із етнонімом **греки** Котляревський використовує як синонім слово **пендоси**, який в одному випадку стосується античних греків – «Либонь, достались од **пендосів**, / Що в Трої нам утерли носів», а в іншому фіксує події й побут XVIII-XIX ст.: «Се **грецькії** проскіноси, / Із Біломор'я все **пендоси**, / З Мореа, Дельта, Кефалос / Везли з собою лагомини, / Оливу, мило, риж, маслини, / І капама, кебаб калос». Контекст лексеми **пендос** розкриває, що йдеться про етноназву греків: автор уживає поруч словосполучення **грецькії проскіноси**, називає місця, звідки прийшли пендоси – з грецьких островів Мореа, Дельта, Кефалос. І врешті, є ще одна історико-культурна підказка: раніше Білим морем греки і слов'яни називали Егейське море (а в болгар й досі – Бяло море); тому пендоси з Біломор'я прийшли – з узбережжя Білого (Егейського) моря. Відтак не погоджуємося з коментарем О. Ставицького, що згадане Біломор'я – заснований у XV ст. монастир на Соловецькому острові[11]. Етнофолізм **пендоси** був поширений у XIX ст. як зневажлива назва греків, що мешкали в Причорномор'ї, його бачимо у творах Антона Чехова, Олександра Купріна та інших російських письменників, але вперше як літературний етнонім його вжив саме Котляревський. Дослідник Євгеній Степанов подає дві версії походження цього етнофолізму. Згідно з однією, слово **піндос** виникло від назви групи грецьких утікачів з Пінду (гірської системи на Заході Греції), які були найбіднішими, відтак мікроетнонім **піндос** містив негативні конотації нецивілізованості[12]. Відповідно до іншої, лексема **пе(і)ндос** виводиться від новогр. πέμπτος (пенда – долоня, п'ятірня), звідси й походить образливий для греків жест відкритої долоні у XIX ст.[13] Цікава подальша трансформація семантики цього етноніма. Повністю витіснений з ужитку в другій пол. XX ст., етнофолізм **піндос** із початком XXI ст. став активно функціонувати в російській мові як образлива назва громадян США, що засвідчує медійний дискурс[14].

На українсько-сербські зв'язки ранньомодерної доби вказує фразеологізм «по-сербськи величали віру», що означає лаятися нецензурними словами: «Всі

---

[11] О. Ставицький, *Коментар до «Енеїди» Івана Котляревського та його історія*, [в:] І. Котляревський, *Енеїда*, Київ 1989, с. 270.

[12] Є. Степанов, *Російське мовлення Одеси*, Одеса 2004, с. 273.

[13] Є. Степанов, *Російське мовлення…*, с. 274.

[14] Достатньо набрати в інтернет-пошуковику «пиндос(ы)», то одразу вигулькне прив'язка зі словом «американцы», як також безліч публікацій та відеороликів.

роз'ярились через міру, / **По-сербськи величали віру**». Чого в стійкій словосполуці згадані серби? У XVII-XVIII ст. завоювання османами Балкан спричинило сербську міграцію, й чи не єдиним джерелом освіти для сербів стали Київські школи: через це маємо цілу низку прикладів присутності сербів в українській культурі XVII-XVIII ст., а їхня мова, звичаї, одяг, який зазнав впливу турків, ставав об'єктом гумору в українському фольклорі й мові. Паралельно йшла сербська колонізація українських земель, розпочата російським урядом у 1751 р., яка призводить до конфліктних ситуацій в українсько-сербських відносинах, що, зокрема, проявилося в безпосередній участі сербських переселенців у ліквідації Запорожжя. Конфронтація поширюється і дістає відображення в народній культурі[15].

Не оминув автор ще одного народу, з яким українці мали тривалу історію співіснування, – татар. Конотативна семантика етноніма **татари** є негативною, що зумовлено травматичним досвідом контактів українців із названим народом у XIII-XVIII ст.: «Великії терпіли муки: / Їм зв'язані були і руки, / Мов у **татар** терпіли плін». Окрім форми множини, натрапляємо на іменниковий дериватив – застаріла збірна назва **татарва**, яка вказує на певний історичний час: «А **татарва** як набігала, / То вже я замужем була». Конотація з негативним оцінним компонентом за цим етнонімом закріплена також у фольклорних текстах різних жанрів.

Радше негативну культурну конотацію несе застарілий етнонім **бусурмени**, який вийшов з ужитку. Бусурмен / бусурман – заст., нар.-поет. про людину іншої віри, переважно про магометанина (СУМ, 1, 264)[16]; давньоруське запозичення з тюркських мов, найімовірніше з кримськотатарської, в діалектах якої форма бусурма́н могла бути результатом фонетичної видозміни арабсько-персидської форми «мусульманин» (ЕСУМ, 1, 307). Він презентований прислівником («І закричав **по-бусурменськи**») та прикметником («Амати смерть ся **бусурменська**»). Самогубство, яке вчинила Амата (повісилась на очкурі), що суперечить християнській етиці, тлумачиться як бусурменська (чужа).

Ще один застарілий етнонім **шваб** функціонує у складі фразеологізму **дати швабу**, який Котляревський пояснив: Шваба дать = задать копоти (К.)[17]: «Щоб **не дала** Юнона **швабу**, / Що опинився б в сатани». Шваб – катойконім, мешканець Швабії. Сьогодні вживається як емотивно маркований етнофолізм щодо німців. У XVII-XVIII ст. уживався як етнонім на позначення німців: Шваб, ба, м. 1) Нѣмецъ; 2) Шваба, би, ж. Обида, оскорбленіе (БГр., 4, 488).

Частина етнонімів у тексті вжита на позначення реалій побуту, які мають чужоземне походження, й несуть культурознавчу інформацію про географію

---

[15] Є. Пащенко, *Українсько-сербські зв'язки доби бароко. XVII-XVIII ст.*, Київ 2017, с. 52.

[16] *Словник української мови: в 11 т.*, Київ 1970-1980; тут і далі в тексті – СУМ. Перша цифра позначає том, друга – сторінку.

[17] *Словник Котляревського до видання «Енеїди» 1842 р.*, [в:] https://library.pl.ua/books/Eneida/Eneida.html (01.03.2024); тут і далі в тексті позначено скороченням (К.).

контактів: «В **німецькім** фуркальці (плаття) була»; «З **турецьким** чубуком в зубах»; «В руках **нагайський** малахай»; «**Комлицькой** буркою прикрили» (комлицький – калмицький). Натрапляємо також на лексему – назву одягу, утворену від етноніма голландці: «А также всі його підданці / Носили латані **галанці».** Галанци = узкие панталоны (К.); Галанці – Узкіе брюки (БГр., 1, 267).

Варто зауважити, що Котляревський подає в ряді означень Іншого лексему *арап* – архаїчну назву людини негроїдної раси, яка вказує на обширну географію й намагання автора охопити всі відомі йому міжетнічні контакти: «І губи, як **арап**, оддув». Арап., заст. негр (СУМ, 1, 57). Арап «негр» запозичення з турецької мови; тур. Arap «араб; негр» походить від ар. ʻárab «араб» (ЕСУМ, 1, 81).

Найближчі інші. Стереотипізація чужих

Найчастіше в українському фольклорі як іноетнічні персонажі постають циган, жид (єврей), лях (поляк), москаль; також вони найчастіше фігурували в літературній традиції ранньомодерного часу – насамперед в інтермедіях, авторами й виконавцями яких були здебільшого студенти українських шкіл, і Котляревський свого часу теж. Ці найближчі Чужі / Інші найчастотніше згадані в тексті *Енеїди*, що зумовлено як реаліями тогочасного життя, так і впливом фольклорної й літературної традиції на Котляревського. Для виявлення специфіки семантики цих етнонімів у тексті поеми необхідно брати до уваги їхній зв'язок з етнічними стереотипами, що вже входять в конотацію таких етнонімів.

Співжиття та спілкування українців як автохтонів та циган як кочового етносу на території України має давню історію. Лексема **цигани** – запозичення з грецької мови; сгр. Τσίγγανος, етимологія не зовсім ясна; пов'язується з сгр. ἀθίγγανος «представник візантійської єретичної секти», оскільки цигани прийшли до Європи через Візантію (ЕСУМ, 6, 246). Варто зауважити, що етнонім «цигани» – традиційний для української мови, він не ніс в собі негативної конотації аж до теперішнього етапу лінгвістичного конструювання новотерміну «роми» з поч. XXI ст. У часи Котляревського іншого слова, крім цигани, не вживали. Як відзначала дослідниця цієї проблематики Наталія Зіневич: «Термін цигани, – був і наразі залишається формою літературної мови, етнонімом нейтральної номінації на рівні формального спілкування в письмовій і розмовній мові»[18].

Простежимо, яке семантичне й культурологічне навантаження має етнонім **цигани** в тексті. Автор звертає увагу на: особливість зовнішності для опису одного з героїв («І перевізчик тут явився, / Як **циган**, смуглой цери був»); артистичність – участь в розвагах, цигани були неодмінними учасниками святкового, ярмаркового дійства («Халяндри **циганки** скакали»), Халяндри – циганський танець (К.); здатність віщувати, передбачати («Як знахурі, чуже толкуєм,

[18] Н. Зіневич, *Етноніми роми, цигани в сучасному українському науковому дискурсі*, [в:] *Das amen godi pala Lev Čerenkov. Romani historija, čhib taj kultura*, Graz 2017, с. 487.

/ Собі ж шукаєм **циганок**»); вільність від суспільних умовностей, правил («Ходили голі без зазору, / Без сорома, **на кшталт циган**»).

Автор семантично наголошує на кочовому способі життя циган (що, вочевидь, було найекзотичнішим для осілих українців), семіотика мандрів закріплена лексемою «шатер», яка є втіленням концепту «дім». Дім-шатер, зовсім інший від традиційного українського житла (хати), є одним із атрибутів циган у Котляревського: «Що скаже світ про нас, трояне?/ Що ми **шатерники-цигане**?» Лексема «шатер» утворює паралелізм-порівняння (нейтральне щодо циган, але глумливе щодо вояків – рутульців, які втекли): «Пороснули і рутуляни, / Як од дощу **в шатер цигани**».

У макаронічну мову послів Котляревський уводить жартівливу авторську латинізовану форму **циганус** й знову апелює до кочового способу життя циган як атрибутивної риси: «Енеус ностер магнус панус / І славний троянорум князь, / **Шмигляв по морю, як циганус».**

Як бачимо, автор послуговується сформованими в народній свідомості стереотипними уявленнями про циганський народ, які водночас містять як позитивні конотації (цигани – музиканти), так і до певної міри гумористичні (цигани – ворожбити, асоціальні мандрівники), проте ворожої чи негативної авторської настанови немає, є опис екзотичного Іншого. Як встановила дослідниця Дарія Якимович-Чапран:

> Внутрішня форма стійких мовних одиниць із семантичним компонентом *циган* виразно засвідчує толерантне і навіть досить прихильне ставлення до цієї етнічної групи з боку українців. На нашу думку, найважливішим чинником у формуванні такого назагал позитивного стереотипного портрета був той факт, що цигани як невойовничі і комунікабельні кочівники ніколи не претендували ні на землі корінного населення, ані на домінантне становище в суспільній ієрархії[19].

Тривалі міжетнічні сусідські контакти українців з євреями знайшли відображення в тексті. В українській мові для позначення єврейської етнічної спільноти здавна функціонувало дві назви – жиди та євреї. Слово «жид» в українській мові в XIX ст. було літературним без образливого змісту, сьогодні – ні: тепер лексема жид – застаріла, набула негативного значення під впливом російської мови і певних політичних обставин у XX ст. Як простежила Тетяна Гуцуляк:

> В матеріалах, що фіксують усну народну творчість, у текстах української художньої літератури й публіцистики, у лексикографічних працях XIX – початку XX ст. активно вживаними були все-таки лексема жид та похідні від неї утворення. Це підтверджує й значна кількість сталих народних висловів, прислів'їв, приповідок із лексемою жид, уміщених у відомих виданнях

[19] Д. Якимович-Чапран, *Лінгвокультурні конотації етноніма циган (на матеріалі українських фразем і паремій)*, «Вісник Львівського університету. Серія філологічна» 2018, вип. 68, с. 315.

– *Українські приказки, прислів'я і таке інше*, укладені Матвієм Номисом (більше 180 висловів), та *Галицько-руські народні приповідки*, зібрані та упорядковані Іваном Я. Франком (190 одиниць)[20].

Лексема **жид** запозичена в дописемний період з італійської мови; іт. giudeo «єврей» походить від лат. Jūdaeus «іудей, єврей», яке зводиться до гебр. iəhūdī «іудей»; давнє žū- (‹giu) в слов'янських мовах закономірно перейшло в žy-; р. болг. жид, бр. жыд, п. Żyd, ч. слц. вл. слн. Žid (ЕСУМ, II, 196). Аналізуючи текст *Енеїди*, ми послуговуватимемося етнонімом *жид* як нейтральною назвою того часу, бо **єврей** виступатиме анахронізмом у цьому контексті. Автор уживає етнонім **жид** у складі паремії, емотивним обертоном якої є боягузство: «**Одважний жид** грішить і в школі». Схожу стереотипну характеристику лякливості бачимо в порівнянні: «Що ми трусливійші **жидів**».

Функціонує в тексті відетнонімний прикметник **жидівська** у складі паремії **жидівська школа**, що означає галас, шум: Кагалъ = жидовская школа, шум (К.). Так, під час зустрічі в пеклі Енея з численним натовпом своїх знайомих земляків (які уже померли) зчинився радісний гамір, на позначення якого вжито цей вираз: «**Жидівська школа** завелася, / Великий крик всі підняли, / І реготня де не взялася, / Тут всяку всячину верзли». На фразеологічний характер вислову вказує те, що він зафіксований також Іваном Франком у *Галицько-руських народних приповідках*: То якась жидівська школа, а не хата[21]. Галасливість як стереотипну атрибутивну рису народу фіксує також порівняння: «Паллант був перший раз на битві, / Кричав, **жидки як на молитві**». Цей порівняльний зворот апелює до культурної особливості єврейського народу – способу молитися голосно, на відміну від традиційної тихої молитви християн у храмах.

Етнонім **жид** із релігійною семантикою вжито для пояснення конфесіоналізму **вихрист**; Вихрест – той, хто перейшов у християнство з іншої релігії (СУМ, 11, 535.): «А то – беззубий, говорливий, / Сухий, невірний, як шкелет, / І лисий, і брехун сварливий? / То **вихрист із жидів**, Авлет».

Автор *Енеїди* послуговується етнонімом **москаль** як нормативною назвою народу. Москаль – ксеноетнонім, утворений від хороніма Москва, широковживаний до початку XX ст. в Україні на позначення народу, іменованого тепер **росіяни**. Етнонім **москаль** виступає компонентом паремій, які Котляревський використав у поемі. Фразеологізм **підпускати, підвозити москаля** означає брехати: «З диявола швидкі, проворні, / **Підпустять москаля** якраз». Прислів'я: «**Мутив, як на селі москаль**», використане щодо опису дій героїв-троянців, – означає робити свари, бійки, колотнечу. Вжиті фольклорні паремії мають негативну конотацію. Зауважимо, що тут автор не трансформує народні приказки, як

---

[20] Т. Гуцуляк, *Образно-деривaційний потенціал етнонімів в українській мові*, «Science and Education a New Dimension. Philology» 2019, VII (60), Issue: 204, с. 30

[21] *Галицько-руські народні приповідки у 3-х т.*, зібрав, упорядкував і пояснив Іван Франко, т. 2, Львів 2006, с. 155.

він зазвичай це робить, включаючи народні прислів'я в авторські мовні ігри чи оказіоналізми. Ставлення до російської культури Котляревский висловлює, порівнюючи традиційні українські пісні з московськими, називаючи останні «бриденьками»; Бриденька – Ум. отъ бридня; Бредня – Бредни, враки, вздоръ (БГр., 1, 96): «І кургикали пісеньок: / Козацьких, гарних запорозьких, / А які знали, то **московських** / Вигадовали **бриденьок**».

Українсько-польські зв'язки належать до найтриваліших і найважливіших в історії обидвох культур. Характер відносин між народами досить складний, зумовлений політичними та релігійними обставинами. Для номінації польського народу автор використовує лексеми **лях** і **поляк** – дві самоназви польського народу. В українській тогочасній літературі, як і у фольклорі, українці окреслювали поляків в основному старішим номеном **лях**, зрідка **поляк**, яке згодом прижилося під впливом мовної практики поляків. Лексема **лях** нині в українській мові є етнофолізмом, проте в час *Енеїди* це слово не було негативно чи експресивно марковане, а функціонувало лише як назва народу. Лях – псл. [*lęxъ ‹ *lędxъ, зменш. форма на -х від lęd-janinъ, пов'язаного з *lędo «необроблена земля»; пор. синонімічний етнонім поля́к, похідний від по́ле; п. Lach, ч. ст. lech «предок», схв. [lèh] «поляк», с.-цсл. лехъ, лѣхъ (ЕСУМ, 3, 343).

Появляється етнонім **лях** у зооморфно му параді народів, при чому автор супроводжує ляха доволі розлогим описом, а не лише тваринним алегоричним образом: «**Лях цвенькати** уже не буде, / Загубить **чуйку** і **жупан**, / І **«не позвалям»** там забуде, / А заблеє так, як баран».

Як бачимо, в описі поляків автор виділяє атрибутивні національні ознаки з різних семантичних площин, що вказує на те, що він добре знав цей народ. Котляревський визначає поляків через такі риси: Мова («**лях цвенькати** не буде»); цвенькати – цвірінькати; також розмовляти чужою мовою, в якій чуються звуки «ц», «д» (СУМ, 11, 184); Етнографічна побутова деталь – одяг (**чуйка**, як також і **жупан** – верхній чоловічий одяг); Суспільно-політичний уклад («І **«не позвалям»** там забуде» – йдеться про принцип Liberum veto).

Бачимо в тексті фразу – «До **ляса** мов **ляхи** шатнулись», в якій Котляревський використав прийом мовної гри, обігравши на основі співзвучності польське слово «ляс» (укр.- ліс) і етнонім «лях»; у своєму словнику він подає значення слова: Лясъ = лес (К.).

Двічі в контекстуальному зв'язку з лексемою **лях** Котляревський згадує Залізняка, йдеться про Максима Залізняка – керівника Коліївщини, гайдамацького повстання на Правобережній Україні 1768 р. Один раз слово Залізняк – як маркер хронотопу: «Як в **Польщі Залізняк** ходив»; в іншому випадку – як маркер загрозливої сили (у порівнянні сили вояка): «В виски було кому як впнеться, / Той насухо не оддереться; / Такий **ляхам** був **Залізняк**».

Лексема **поляк** вжита один раз, що засвідчує її як узусну, а проте маловживану: «Земля взялась од крові калом, / **Поляк** піднявся б по сам пас, / Но **наші** по крові бродили, / Мов на торгу музик водили». Вислів **піднятися по сам пас** означає підняти, закотити одежу до пояса, щоб не забруднитися.

Вочевидь, тут автор звернувся до стереотипної характеристики поляків, як гордовитих шляхтичів; на таку думку натякає також вживання етноніма **поляк,** яке відповідало високому стилю, а не слова **лях**, яке має більш знижене фольклорне звучання. Також спостерігаємо тут формування ідентичності через заперечення поведінки, що приписується Іншому: протиставлення **поляк** – **наші**.

«Нехай поселить тут свій рід»: самоідентифікація й автономінація

Інтерпретації змісту *Енеїди* присвячено чимало студій. Попри різні методологічні підходи й аспекти зацікавлення більшість дослідників сходиться на думці, що в образі Енея і його ватаги троянців Котляревський зобразив своїх земляків-українців. Валерій Шевчук, наприклад, тлумачить твір в історичному контексті: зруйнування Трої як зруйнування Катериною II Запорозької Січі, а троянці – козаки[22]; Євген Нахлік говорить про вибіркову й несистемну алегоричність образів[23].

Лексико-семантичний та лінгвокультурологічний аналіз тексту дав можливість встановити, що автор виділяє Своїх / Наших, які розкриваються зокрема й через протиставлення до Чужих / Інших. Проте, якщо Котляревський чітко подає назви чужих народів, то єдиної назви для самоідентифікації українського народу в тексті немає. З одного боку, це зумовлено алегоричним і травестійним характером самого твору: адже травестована на український лад поема розповідає все-таки про античних героїв-троянців, й автор так і номінує головних персонажів, творячи численні деривативні форми від етноніму **троянці**. З іншого боку, політичний підтекст, історичні алюзії щодо зруйнування Гетьманщини як української держави, Січі як осередку вільного козацтва, які вклав Котляревський у свій твір – антиросійські, тому автор, як чиновник і військовий на службі Російської імперії, не міг прямо ототожнювати троянців і українців, а обрав зашифровану форму оповіді. Чинником різної автономінації було й те, що в ранньомодерний період ще не була визначена єдина етнонімічна самоназва українців, зокрема через згадані історичні обставини.

На позначення Своїх (земляків / народу) у тексті є кілька різних етноназв.

Семантично Свої – головні герої-троянці, на чолі з Енеєм. Найчастіше паралельно зі словом **троянці** на позначення троянців функціонує лексема **козак** і похідні від нього, що демонструють уже перші рядки поеми: «**Еней** був парубок моторний. / І хлопець хоть куди **козак**». В останньому двобої Турн, ватажок рутульців, звертається до Енея: «Прошу, як **козака**, благаю». У промові перед вирішальною битвою Еней звертається до своїх вояків: «**Козацтво**! Лицарі! Трояне!» – автор вибудував синонімічний ряд, у якому **козацтво** = **трояне**, причому першим словом (відтак семантично найважливішим) є збірний іменник **козацтво**.

---

[22] В. Шевчук, *Муза Роксоланська…*, с. 662.

[23] Є. Нахлік, *Ситуативні алегорії…*

Героїв троянського війська Низа й Евріала названо аугментативом **козарлюги**, який має позитивну аксіологічну оцінку (як подає сам Котляревський: Козарлюга = удалой казак (К.): «Так кончили жизнь **козарлюги».** Герої Низ та Евріал (відважні вояки троянського війська не були троянського походження) розкривають ще один аспект семантики лексеми *козак* – приналежність до певного військового об'єднання: «В них кров текла хоть не троянська, / якась **чужая-бусурманська,** / та в службі вірні **козаки**». Автор конструює ідентичність козака через протиставлення до бусурменського походження, причому в основу розрізнення Свій – Чужий покладений релігійний чинник: бусурманин-мусульманин і козак-християнин. Віросповідання як фактор самоідентифікації ілюструє також самопрезентація персонажів: «Ми всі, як бач, **народ хрещений».**

Таким чином, номеном *козак* автор номінує представника військової формації, яким, власне, і було українське козацтво з другої половини XVI ст. в час Запорозької Січі, а в Гетьманщині козаками означували представників козацького стану. Козацький адміністративно-військовий устрій, запроваджений Богданом Хмельницьким, проіснував на українських землях до кінця XVIII ст., а військові козацькі формування – до першої половини XIX ст. Отже, Котляревський, який народився в час Гетьманщини й жив у тяглости її суспільних традицій, ототожнював себе з **козацьким народом**, як також і своїх героїв, яких номінував **козаками**. Лексема **козак** – тюркського походження, тур. kazak «козак», крим.-тат. казак «вільна, незалежна людина; шукач пригод», пов'язуються з дтюрк. kez- «ходити, блукати» (ЕСУМ, 2, 495). Уперше це слово зафіксоване в словнику половецької мови Codex Cumanicus, датованого 1303 р.[24].

Проте це не єдина етнонімічна самоназва в поемі. Автор *Енеїди* подає різні варіанти на позначення українців, так само як і тогочасні історичні документи, в яких є різні етноназви. Історик Андрій Бовгиря на основі історичних наративів XVII-XVIII ст. встановив, що мешканці Гетьманщини позиціонували себе частиною «малоросійського козацького народу», усвідомлювали його відмінність від інших етносів, що проживали на її теренах або ж сусідів:

> В текстах кінця XVII-XVIII ст. для позначення спільноти, що мешкала в Гетьманщині, часто використовувалися означення: «наш народ», «народ малоросийский», «народ украинский» «народ украино-малоросийский», «козакоруский», «козацкая нация». Оскільки не вдалося виявити закономірностей їх вживання, варіації цих словосполучень є підстави вважати синонімічними[25].

В аналізованому вище алегоричному зооморфному проході народів у Цирцеї персонаж-поромник безпосередньо (без алюзій та алегорій, без зіставлень у синонімічних рядах) називає своїх земляків **наш народ** (як називали в до-

---

[24] *Енциклопедія історії України*: *у 10 т.*, т. 4, Київ 2007, с. 403.

[25] А. Бовгиря, *«По нашему названию – москали»: росіяни у сприйнятті мешканців Гетьманщини XVIII ст.*, «Український історичний збірник» 2018, вип. 20, с. 54.

кументах Гетьманщини): «Остатній **наш народ** пропав». А також номенує своїх, уживши прикметниковий дериватив від слова хохол: «По **нашому хохлацьку** строю». Лексема **хохол** (загальновизнаної етимології не має, ЕСУМ) – етнофолізм, зневажлива назва українця, вживана на побутовому рівні серед росіян у XIX ст., також уживається ними досі як мова ненависті. Мотивація авторського добору цієї лексеми стає зрозумілою з контекстуального прочитання – Цирцея (Валерій Шевчук, як чимало інших, вважає, що в цьому образі Котляревський змалював Катерину II[26]) принижує різні народи, перетворивши їх у тварин, відтак зневажливо-саркастично подані всі нації в цій частині. Найбільше дісталося українцям і французам, яким автор присвятив окремі строфи з усіх 17 народів, як головним ворогам Російської імперії: колишнім (боротьба з українським козацтвом у XVIII ст.) і сучасним (російсько-французька війна поч. XIX ст). Котляревський тут втілює політичний наратив Російської імперії.

Трапляється в тексті етнонім **слобожане**: «На ярмарку як **слобожане** / Або на красному торгу / До риби товпляться миряне, / Було на сьому так лугу».

Слобідська Україна (або Слобожанщина) була частиною земель українських козаків. На заході межувала з Гетьманщиною, на півдні із Запорожжям, на сході з Доном, на півночі з Московщиною. Ужитий мікроетнонім **слобожане** дає підстави для кількох цікавих міркувань. По-перше, незважаючи на те, що Гетьманщина як держава вже припинила існувати, культурно-історична традиція тривала, і тогочасні українці мислили себе в козацько-полковій просторовій системі координат: так, Котляревський як мешканець Полтави розумів себе приналежним до Гетьманщини, а слобожанців – своїми, але трохи «іншими». Автор уживає слово **слобожане** для порівняння мертвих душ, які товпилися на березі річки в пеклі так, як слобожани на ярмарку. Знову бачимо, як єдиним словом Котляревський здатен означувати тогочасні культурні реалії: відомі традиції проведення ярмарок на Слобожанщині з XVII ст. Микола Сумцов[27] описав ярмарки та їхнє значення в економічному побуті слобожан[28]. Ярмарок на Пречисту зобразив Григорій Квітка-Основ'яненко в оповіданні *Салдацький патрет*.

Висновки

Отже, поема Івана Котляревського *Енеїда* як твір про мандри представляє розгорнену картину світу через контакти головних героїв із численними народами, з якими зустрічаються герої / троянці в пошуках нової батьківщини. Відтак у тексті подано значний корпус етнонімічних назв.

---

[26] В. Шевчук, *Муза Роксоланська…*, с. 663.

[27] М. Сумцов, *Слобожане: Історично-етнографічна розвідка*, Харків 1918, с. 80.

[28] Водохресний ярмарок у Харкові тягся увесь січень, з'їжджалося на нього близько 100 000 возів. Славилися ярмарки на Пречисту (15 серпня, тривав до вересня). Особливо низькі ціни у XVIII ст. були на рибу, яку чумаки привозили з Дону: пуд свіжої осетрини – 3 карбованці, солоної – 1,5 карбованці, кав'яру – 6 карбованців, а пуд цукру – 10-11 карбованців, пуд кави – 9-11 карбованців, хунт чаю – 1 карбованець.

Оскільки події розгортаються у двох часопросторах – античному і сучасному авторові (кінець XVIII ст. – поч. XIX ст.), то й етноніми стосуються двох різних хронологічних періодів. На позначення античних народів автор уживає 15 етнонімічних назв, серед яких найчастотнішим у тексті є назва головного народу – етнонім **троянці**, який демонструє семантико-словотвірну розрослість.

На означення народів своєї ранньомодерної доби автор уживає 29 етнонімічних назв, які презентують широкий спектр етнологічних знань, зафіксованих у мовній картині світу автора. Етноніми марковані етнокультурною конотацією, для розуміння якої потрібна екстралінгвальна інформація, також знання певних суспільно-історичних обставин та історико-культурних реалій.

Етнонімія *Енеїди* репрезентує міжетнічні контакти на українських землях, серед яких найчастотніше згадані народи, з якими українці перебували в сусідських стосунках – **цигани**, **ляхи** (поляки), **жиди** (євреї), **москалі** (росіяни). Аналіз цих етнонімів дає змогу долучитися до пізнання етнокультурних стереотипів народу, а їхній конотативний потенціал зумовлений соціальними та культурними чинниками.

Літературні етноніми розкривають мовну особистість автора – освіченого українця, що мешкав на рубежі XVIII-XIX століть у Російській імперії, перебував на імперській державній і військовій службі, який, проте, добре усвідомлював окремішність свого народу. Для етнічної самоідентифікації Котляревський послуговується номенами **козак**, **козаки**, також **наш народ**, **народ хрещений**.

Ужиті в тексті поеми етнофолізми на позначення чужих народів (**пендоси**), як також і свого (**хохляцький**), вказують на властивий колоніальному російському дискурсу зверхій наратив.

Релігійний та мовний чинники визначають розпізнавальні ознаки народів.

Літературні етноніми в *Енеїді* виконують номінативну, ідентифікаційно-диференційну, конотативну, алюзійну та текстотвірну (як засоби хронотопу) функції.

Перспектива полягає в подальшому вивченні функціонування етнонімів у художніх текстах, також в активному залученні літературного етнонімікону як предмета досліджень не лише лінгвістичних, а й історико-культурологічних студій.

References

Bovhyrya A., *«Po nashemu nazvanyyu – moskaly»: rosiyany u spryynyatti meshkantsiv Het'manshchyny XVIII st*., «Ukrayins'kyy istorychnyy zbirnyk» 2018, vyp. 20.

Entsyklopediya istoriyi Ukrayiny: v 10 t., t. 4, Kyyiv 2007.

Etymolohichnyy slovnyk ukrayins'koyi movy: v 7 t., Kyyiv 1982-2012.

Halyts'ko-rus'ki narodni prypovidky: v 3-kh t., zibrav, uporyadkuvav i poyasnyv Ivan Franko, L'viv 2006.

Hutsulyak T., *Obrazno-deryvatsiynyy potentsial etnonimiv v ukrayins'kiy movi*, «Science and Education a New Dimension. Philology» 2019, VII (60), Issue: 204.

Kotlyarevs'kyy I., *Eneyida*, komentar uklav. O.F. Stavyts'kyy, Kyyiv 1989.
Nakonechnyy Ye., *Ukradene im'ya: Chomu rusyny staly ukrayintsyamy*, L'viv 2001.
Nakhlik Ye., *Sytuatyvni alehoriyi v «Eneyidi» Kotlyarevs'koho*, [v:] https://zbruc.eu/node/92127.
Pashchenko Ye., *Ukrayins'ko-serbs'ki zv'yazky doby baroko. XVII-XVIII st*., Kyyiv 2017.
Skolozdra-Shepitko O., *Literaturno-khudozhnya etnonimiya maloyi prozy Ivana Franka*, «Naukovi zapysky TNPU. Seriya: Movoznavstvo» 2014, vyp. II (24).
Slovar' ukrayins'koyi movy: v 4-kh t., red. B. Hrinchenka, Kyyiv 1907-1909.
Slovnyk Kotlyarevs'koho do vydannya «Eneyidy» 1842 r., [v:] https://library.pl.ua/books/Eneida/Eneida.html.
Slovnyk ukrayins'koyi movy: v 11 t., Kyyiv 1970-1980.
Stavyts'kyy O., *Komentar do «Eneyidy» Ivana Kotlyarevs'koho ta yoho istoriya*, [v:]: I. Kotlyarevs'kyy, *Eneyida*, Kyyiv 1989.
Shevel'ov Yu., *Tradytsiyi i novatorstvo v leksytsi i stylistytsi I.P. Kotlyarevs'koho*, [v:] Yu. Shevel'ov, *Doemigratsiyne (Publikatsiyi 1929-1944 rr.)*, Kharkiv 2020.
Shevchuk V., *Muza Roksolanska*, t. 2: *Rozvynene baroko. Piznye baroko*, Kyyiv 2005.
Stepanov Ye., *Rosiyske movlennia Odesy*, Odesa 2004.
Sumtsov M., *Slobozhane: Istorychno-etnohrafichna rozvidka*, Kharkiv 1918.
Yakymovych-Chapran D., *Linhvokul'turni konotatsiyi etnonima tsyhan (na materiali ukrayins'kykh frazem i paremiy)*, «Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya filolohichna» 2018, vyp. 68.
Zinevych N., *Etnonimy romy, tsyhany v suchasnomu ukrayins'komu naukovomu dyskursi*, [v]: *Das amen godi pala Lev Čerenkov. Romani historija, čhib taj kultura*, Graz 2017.

ПРО АВТОРА

Мар'яна Гдакович (Mariana Hdakovych) – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ (Lviv State University of Internal Affairs). **Публікації: статті:** *Медична лексика в поемі Івана Котляревського Енеїда*, „Slavia Orientalis" 2023, T..LXXII, № 3, с. 547-562; *Хрематоніми Джавелін і Байрактар у сучасному українському мілітарному дискурсі: семантика, прагматика та функційне навантаження*, «Onomastica» 2023, т. 67, с. 285-303; *Соціальне мовчання в комунікативному аспекті*, «Закарпатські філологічні студії» 2022, ч. 26, т. 1, с. 43-47; *Риторичний ідеал Лесі Українки*, «Закарпатські філологічні студії» 2022, ч. 23, т. 1., с. 61-65; *Мовнозахисна діяльність українських правників Галичини у 20 – 30-х рр. XX ст.*, «Наукові записки Львівського університету бізнесу та права» 2020, № 27, с. 39-51; *Документація українського січового стрілецтва як етапне явище у формуванні офіційно-ділового стилю*, «Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юрид.» 2018, вип. 1, с. 11-19.

ORCID:0000-0003-3755-4501
Email: gdakovych@gmail.com